

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA
DRUGA SEKCJA

SPRAWA WESOŁOWSKI przeciwko POLSCE¹

(SKARGA nr 29687/96)

WYROK – 22 czerwca 2004 r.

W sprawie Wesołowski przeciwko Polsce,
Europejski Trybunał Praw Człowieka (Druga Sekcja), zasiadając jako Izba
składająca się z następujących sędziów:

Pan J.-P. COSTA, *przewodniczący*,

Pan L. LOUCAIDES,

Pan C. BİRSAN,

Pan K. JUNGWIERT,

Pani W. THOMASSEN,

Pani A. MULARONI,

Pan L. GARLICKI *sędziowie*

oraz Pan T.L. EARLY, *zastępca Kanclerza Sekcji*,

obradując na posiedzeniach zamkniętych 4 listopada 2003 r. i 1 czerwca 2004 r.,
wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w ostatnim wskazanym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 29687/96) wniesionej 1 grudnia 1994 r.
przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej do Europejskiej Komisji Praw Człowieka
(„Komisja”) na podstawie dawnego artykułu 25 Konwencji o Ochronie Praw
Człowieka i Podstawowych Wolności („Konwencja”) przez obywatela
Rzeczypospolitej Polskiej, pana Marka Wesołowskiego („skarżący”).

¹ Wyrok ten stanie się prawomocny zgodnie z warunkami określonymi przez artykuł 44 § 2
Konwencji. Wyrok ten podlega korekcie wydawniczej przed jego opublikowaniem w osta-
tecznej wersji.

2. Polski Rząd („Rząd”) reprezentowany był przez pełnomocnika, pana Jakuba Wołasiewicza.

3. Skarżący zarzucał w szczególności naruszenie artykułów 5 §§ 3 i 4 Konwencji.

4. Po przekazaniu Trybunałowi 1 listopada 1998 r., kiedy to wszedł w życie Protokół nr 11 do Konwencji (artykuł 5 § 2 Protokołu nr 11) skarga została przydzielona Drugiej Sekcji Trybunału (artykuł 52 § 1 Regulaminu Trybunału – „Regulamin”).

5. 1 listopada 2001 r. Trybunał zmienił skład Sekcji (artykuł 25 § 1 Regulaminu). Niniejsza sprawa została przydzielona do nowo utworzonej Drugiej Sekcji (artykuł 52 § 1 Regulaminu). Wewnątrz tej Sekcji ustanowiono Izbę (artykuł 27 § 1 Konwencji), która miała zająć się sprawą zgodnie z artykułem 26 § 1 Regulaminu Trybunału.

6. Decyzją z 4 listopada 2003 r. Izba uznała skargę za częściowo dopuszczalną.

7. Skarżący oraz Rząd przedłożyli pisemne stanowiska co do meritum sprawy (artykuł 59 § 1 Regulaminu Trybunału).

FAKTY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

8. Skarżący urodził się w 1966 r. i mieszka w Zielonej Górze.

9. 19 marca 1994 r. skarżący został zatrzymany. Przedstawiono mu zarzut podłożenia materiału wybuchowego w postaci granatu pod samochodem służbowym należącym do dyrektora urzędu celnego.

10. 20 marca 1994 r. Prokurator Rejonowy w Zgorzelcu zastosował w stosunku do niego tymczasowe aresztowanie. Tego samego dnia Sąd Rejonowy w Jeleniej Górze odrzucił jego zażalenie. Skarżący został umieszczony w Areszcie Śledczym we Wrocławiu.

11. 8, 11 kwietnia oraz 13 maja 1994 r. skarżący składał wnioski o uchylenie tymczasowego aresztowania. Prokurator odmówił 11 kwietnia i 16 maja 1994 r. uwzględnienia tych wniosków.

12. 10 czerwca 1994 r. Sąd Wojewódzki w Jeleniej Górze przedłużył stosowanie tymczasowego aresztowania skarżącego do 18 lipca 1994 r. Podstawą przedłużenia stosowania aresztu był z jednej strony fakt, że z dowodów zgromadzonych w sprawie wynikało, iż istniało duże prawdopodobieństwo, że skarżący nielegalnie posiadał granaty. Z drugiej strony wyjaśnienia złożone przez niego były sprzeczne z zeznaniami świadków. Ponadto sąd oczekiwał na wyniki badań laboratorium kryminologicznego. 5 lipca 1994 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu utrzymał w mocy to postanowienie.

13. 13 czerwca 1994 r. prokurator wojewódzki przedstawił skarżącemu trzy nowe zarzuty. Był podejrzany o usiłowanie napadu rabunkowego na konwojentów przewożących utarg ze stacji CPN przy użyciu broni z jednoczesnym usiłowaniem zabójstwa konwojentów.

14. 14 lipca 1994 r. Sąd Wojewódzki w Jeleniej Górze przedłużył stosowanie tymczasowego aresztowania skarżącego do 30 września 1994 r. Sędzia uzasadnił tę decyzję tym, że w wyniku zażalenia złożonego przez skarżącego od postanowienia z 10 czerwca 1994 r. akta sprawy zostały przekazane do sądu odwoławczego, co uniemożliwiło prowadzenie postępowania. 4 sierpnia 1994 r. sąd odwoławczy utrzymał to postanowienie w mocy. Przed sądem tym skarżący podniósł nowy zarzut, twierdził, że ani on, ani jego adwokat nie zostali wysłuchani przez sąd wojewódzki, który decydował o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania. Zgodnie z artykułem 88 kodeksu postępowania karnego, osobiste stawiennictwo jest obowiązkowe jedynie, gdy wymaga tego prawo. Przypadek taki nie zachodził jednak w sytuacji posiedzenia, podczas którego podejmowana jest decyzja o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania. Opierając się na tych postanowieniach prawa polskiego, sąd odrzucił zarzut skarżącego.

15. Kilkakrotnie, 20 czerwca, 15 i 18 lipca 1994 r. prokurator wojewódzki odmawiał adwokatowi skarżącego spotkań na osobności z klientem oraz zapoznawania się z aktami postępowania przygotowawczego.

16. 17 września 1994 r. prokurator wojewódzki przedstawił skarżącemu nowe zarzuty usiłowania wymuszeń rozbójniczych oraz nielegalnego posiadania materiałów wybuchowych.

17. 19 września 1994 r. sąd wojewódzki zlecił przygotowanie opinii psychiatrycznej w celu oceny m.in. zdolności skarżącego do uczestniczenia w procesie oraz możliwości przebywania w warunkach izolacyjnych.

18. Opinia z 2 listopada 1994 r. stwierdzała, że w chwili dokonywania zarzucanych mu czynów, skarżący posiadał zdolność rozpoznawania znaczenia czynów. Mimo przejawów nerwicy mógł być leczony w warunkach aresztu.

19. 27 września 1994 r. w świetle nowych zarzutów, sąd wojewódzki przedłużył stosowanie tymczasowego aresztowania skarżącego do 31 grudnia 1994 r. Prokuratura wskazywała, że konieczne jest przesłuchanie świadka narodowości ukraińskiej. 14 października 1994 r. sąd odwoławczy utrzymał w mocy to postanowienie. 15 grudnia 1994 r. ten sam sąd ponownie przedłużył stosowanie tymczasowego aresztowania skarżącego tym razem do 16 marca 1995 r., podnosząc, że niemożliwe było odebranie zeznań świadka narodowości ukraińskiej. W innym postępowaniu toczącym się przeciwko skarżącemu sąd zarządził przygotowanie opinii psychiatrycznej innego podejrzanego. 5 stycznia 1995 r. sąd odwoławczy utrzymał tę decyzję w mocy.

20. 9 marca 1995 r. prokurator wojewódzki przedstawił skarżącemu nowy zarzut.

21. 31 maja 1995 r. skarżący złożył skargę na działania prokuratora, zarzucając mu, że prowadził postępowanie stronnitwo. 24 czerwca 1995 r. prokurator wojewódzki wydał postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania przeciwko prokuratorowi wojewódzkiemu. Postanowienie to zostało następnie

utrzymane w mocy 2 sierpnia 1995 r. przez Prokuraturę Apelacyjną we Wrocławiu.

22. Pierwsza rozprawa została wyznaczona na 11 września 1995 r. Nie odbyła się jednak tak jak i dwie kolejne. Z fragmentów akt oraz listu prezesa sądu wojewódzkiego z 16 sierpnia 1995 r., wynika, że akta sprawy zostały przekazane obrońcy skarżącego w celu przygotowania obrony.

23. Skarżący złożył ponowny wniosek o uchylenie tymczasowego aresztowania. 12 czerwca 1995 r. Sąd Wojewódzki w Jeleniej Górze odmówił uwzględnienia tego wniosku. Postanowienie to zostało utrzymane w mocy 5 lipca 1995 r. przez sąd odwoławczy.

24. W kolejnym wniosku o uchylenie stosowania tymczasowego aresztowania skarżący powołał się na względy zdrowotne. 10 sierpnia 1995 r. sąd wojewódzki wskazał, że skarżący miał wielokrotnie możliwość zasięgnięcia porady lekarskiej. Opinie medyczne z 9, 22 i 26 maja 1995 r. zawierały stwierdzenia, że pozbawienie skarżącego wolności nie wpływało w żaden sposób na jego stan zdrowia.

25. 9 listopada 1995 r. sąd wojewódzki postanowił uchylić stosowanie wobec skarżącego tymczasowego aresztowania wyznaczając jednocześnie kaucję. Skarżący opuścił areszt. W następstwie zażalenia prokuratora wojewódzkiego, 30 listopada 1995 r. sąd odwoławczy zmienił zaskarżone postanowienie i zastosował wobec skarżącego tymczasowy areszt.

26. 2 grudnia 1995 r. skarżący został ponownie zatrzymany. Wydane zostało też nowe postanowienie o umieszczeniu go w areszcie we Wrocławiu. 8 lutego 1996 r. sąd wojewódzki nie uwzględnił wniosku o uchylenie tymczasowego aresztu ze względów zdrowotnych. Sąd podkreślił, że skarżący stanął przed komisją lekarską, która 21 stycznia 1996 r. orzekła, że jego problemy zdrowotne mogą być leczone w warunkach izolacyjnych. 13 marca 1996 r. sąd odwoławczy utrzymał w mocy to postanowienie, wskazując, że skarżący był już leczony w klinice ortopedycznej w Warszawie z powodu problemów z kolanem.

27. 9 sierpnia 1996 r. sąd wojewódzki nie uwzględnił wniosku skarżącego o uchylenie – z powodu upływu terminu, w jakim mógł być stosowany, tymczasowego aresztu. W swoim wniosku skarżący oparł się na postanowieniach wprowadzonych 1 grudnia 1995 r. Sąd zauważył jednak, że zgodnie ze wskazanymi postanowieniami areszt tymczasowy należy uchylić nie później 1 stycznia 1997 r., w razie niezłożenia wniosku o przedłużenie stosowania tymczasowego aresztowania i w braku postanowienia Sądu Najwyższego o przedłużeniu jego stosowania.

28. 19 września 1996 r. Katedra Medycyny Sądowej Akademii Medycznej we Wrocławiu przedstawiła wnioski co do stanu zdrowia skarżącego oraz

możliwości uczestniczenia przez niego w postępowaniu. Lekarze uznali, że mógł przebywać w warunkach pozbawienia wolności oraz mogły być mu tam zapewnione wszelkie zabiegi konieczne z powodu jego chorób.

29. 28 października 1996 r. sąd wojewódzki ponownie nie uwzględnił wniosku skarżącego o uchylenie z powodów zdrowotnych tymczasowego aresztowania, opierając się na wskazanych powyżej opiniach medycznych. Ostatni złożony przez skarżącego wniosek o uchylenie tymczasowego aresztowania nie został uwzględniony postanowieniem sądu wojewódzkiego z 19 grudnia 1996 r. Skarżący nie wpłacił kwoty poręczenia majątkowego ani nie przedstawił gwarancji, że taką kwotę uiści.

30. Sąd Najwyższy 30 stycznia 1997 r. przedłużył tymczasowe aresztowanie skarżącego do 30 kwietnia 1997 r. ostrzegając, że jest to termin ostateczny przyznany władzom sądowym na zakończenie postępowania w pierwszej instancji. Sąd podkreślił zawłość sprawy i dużą liczbę świadków, którzy musieli być przesłuchani, ale stwierdził równocześnie, że biorąc pod uwagę długość tymczasowego aresztowania, władze powinny wykazać w rozpatrywaniu sprawy wyjątkową staranność. Sąd stwierdził ponadto, że władze powinny poświęcić sprawie więcej niż „cztery godziny tygodniowo”.

31. 18 czerwca 1997 r. Sąd Wojewódzki w Jeleniej Górze skazał skarżącego na karę siedmiu lat pozbawienia wolności. Wyrok ten został utrzymany w mocy w wyniku apelacji 6 listopada 1997 r.

32. 16 marca 1999 r. skarżący wyszedł na wolność, korzystając z warunkowego przedterminowego zwolnienia.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE I PRAKTYKA

A. Środki zapobiegawcze

33. W rozpatrywanym okresie postanowienia dotyczące stosowania tymczasowego aresztowania znajdowały się w kodeksie postępowania karnego z 1969 r.; nie obowiązuje on już, a jego postanowienia zostały uchylone i zastąpione przez kodeks postępowania karnego z 1997 r. (dalej cytowany jako „nowy kodeks postępowania karnego”).

34. Kodeks postępowania karnego z 1969 r. klasyfikował tymczasowe aresztowanie jak „środek zapobiegawczy” (do środków tych zaliczały się tymczasowe aresztowanie, poręczenie majątkowe oraz dozór). Do 4 sierpnia 1996 r. (to jest do dnia, kiedy weszła w życie ustawa z 29 czerwca 1995 r. zmieniająca kodeks postępowania karnego i inne postanowienia karne), prokurator był upoważniony do stosowania wszystkich środków zapobiegawczych w czasie trwania postępowania przygotowawczego. Ponadto, w tamtym czasie, prawo wewnętrzne nie przewidywało żadnych limitów trwania tymczasowego aresztowania w czasie postępowania sądowego; jednakże zgodnie z artykułem

210 § 1 kodeksu postępowania karnego prokurator był zobowiązany do wyznaczenia terminu, do jakiego stosuje tymczasowe aresztowanie.

35. Artykuł ten (w wersji mającej zastosowanie w rozpatrywanym czasie) brzmiał następująco:

„Środki zapobiegawcze stosuje sąd, a przed wniesieniem aktu oskarżenia – prokurator.”

36. Właściwe ustępy artykułu 222 kodeksu postępowania karnego (w wersji mającej zastosowanie w rozpatrywanym czasie) były sformułowane następująco:

„1. Prokurator stosuje tymczasowe aresztowanie i oznacza jego termin na okres dłuższy niż 3 miesiące.

2. Jeżeli ze względu na szczególne okoliczności sprawy nie można było ukończyć postępowania przygotowawczego w terminie określonym w § 1, tymczasowe aresztowanie mogą przedłużyć, gdy zachodzi tego potrzeba:

- 1) sąd właściwy do rozpoznania sprawy, na wniosek prokuratora, na okres jednego roku lub dłużej;
- 2) Sąd Najwyższy, na wniosek Prokuratora Generalnego, na okres oznaczony, niezbędny do ukończenia postępowania przygotowawczego.”

37. Orzekając w sprawie wniosku przedłożonego przez prokuratora w oparciu o artykuł 222 § 2 kodeksu, sądy zobowiązane były określić okres, na który tymczasowe aresztowanie miało być przedłużone. Jeżeli sąd odmawiał przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania lub w przypadkach, kiedy prokurator nie przedłożył wniosku o jego przedłużenie przed upływem lub w momencie upływu poprzedniego okresu, na jaki zastosowane było tymczasowe aresztowanie (mogło ono być stosowane przez prokuratora lub przez sąd), tymczasowo aresztowany powinien być zwolniony natychmiast.

38. Zgodnie z postanowieniami artykułu 213 § 1 kodeksu postępowania karnego:

„Środek zapobiegawczy (w tym tymczasowe aresztowanie) należy niezwłocznie uchylić lub zmienić, jeżeli ustaną przyczyny, wskutek których został on zastosowany, lub powstaną przyczyny uzasadniające jego uchylenie, zmianę na łagodniejszy albo zaostrzenie.”

B. Zasadność tymczasowego aresztowania

39. Artykuł 217 § 1, punkty 2 i 4 (w wersji mającej zastosowanie w rozpatrywanym czasie), przewidywały:

„§ 1. Tymczasowe aresztowanie może nastąpić, jeżeli:

(...)

2. zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony będzie nakłaniał do składania fałszywych zeznań lub wyjaśnień albo w inny bezprawny sposób utrudniał postępowanie karne;

(...)

4. skarżonemu zarzucono czyn, którego stopień społecznego niebezpieczeństwa jest znaczny.”

C. Kontrola zasadności tymczasowego aresztowania

40. W rozpatrywanym okresie kodeks przewidywał trzy możliwości, za pomocą których osadzony mógł kwestionować zasadność zatrzymania: zażalenie na postanowienie prokuratora o zastosowaniu tymczasowego aresztowania; postępowanie, w którym sąd rozpatrywał wnioski prokuratora o przedłużenie stosowania tymczasowego aresztowania; oraz postępowanie toczące się w wyniku złożenia przez tymczasowo aresztowanego wniosku o uchylenie tymczasowego aresztowania.

41. Zgodnie z tym ostatnim wymienionym postępowaniem, artykuł 214 kodeksu postępowania karnego (w wersji mającej zastosowanie w rozpatrywanym czasie) przewidywał:

„Oskarżony może składać w każdym czasie wniosek o uchylenie lub zmianę środka zapobiegawczego.

W przedmiocie wniosku rozstrzyga najpóźniej w ciągu 3 dni prokurator, a po wniesieniu aktu oskarżenia do sądu – sąd, przed którym sprawa się toczy.”

42. Na mocy postanowień kodeksu postępowania karnego z 1969 r. tymczasowo aresztowany był uprawniony do składania zażaleń na każde postanowienie przedłużające stosowanie tymczasowego aresztowania, jeżeli było ono wydane w trakcie postępowania przygotowawczego lub w trakcie postępowania sądowego.

43. Postanowienia o zastosowaniu lub przedłużeniu stosowania środków zapobiegawczych, w tym także tymczasowego aresztowania sądy wydawały na posiedzeniach niejawnych. Uczestnictwo stron w innych posiedzeniach sądu niż rozprawy, także tych, w czasie których odbywała się kontrola stosowania tymczasowego aresztowania, uregulowane było w artykułach 87 i 88 kodeksu postępowania karnego, które przewidywały:

Artykuł 87:

„Sąd orzeka na rozprawie w wypadkach przewidzianych przez ustawę, a w innych – na posiedzeniu. (...)”

Artykuł 88:

„W posiedzeniu może wziąć udział prokurator (...); inne strony mogą wziąć udział w posiedzeniu, jeżeli ustawa to przewiduje.”

44. Zgodnie z artykułem 249 kodeksu postępowania karnego z 1997 r. przed podjęciem decyzji w sprawie zastosowania środka zapobiegawczego, sąd musi przesłuchać oskarżonego. Obrońca tymczasowo aresztowanego, jeżeli się stawi,

powinien być dopuszczony do udziału w przesłuchaniu. Nie ma obowiązku informowania obrońcy o terminie i godzinie przesłuchania, z wyjątkiem przypadku, kiedy oskarżony o to wnosi, a nie utrudni to przeprowadzenia czynności.

45. Zgodnie z nowym kodeksem, sąd ma obowiązek poinformować obrońcę tymczasowo aresztowanego o terminie i godzinie posiedzenia sądu, w trakcie którego wydane będzie postanowienie o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania lub rozpatrywane będzie zażalenie na postanowienie o zastosowaniu lub przedłużającego stosowanie tymczasowego aresztowania.

PRAWO

I. DOMNIEMANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 5 § 3 KONWENCJI

46. Skarżący skarżył się na długość tymczasowego aresztowania i wskazywał na artykuł 5 § 3 Konwencji, który w omawianym zakresie brzmi następująco:

„Każdy zatrzymany lub aresztowany zgodnie z postanowieniami ustępu 1 lit.c) niniejszego artykułu (...) ma prawo być sądzony w rozsądnym terminie albo zwolniony na czas postępowania. (...)”

A. Okres podlegający rozpatrzeniu

47. Trybunał zauważył, że tymczasowe aresztowanie skarżącego dzieli się na dwa okresy: pierwszy, który trwał rok, siedem miesięcy i dwadzieścia siedem dni (od 18 marca 1994 r., daty jego zatrzymania, do 9 listopada 1995 r., daty, kiedy Sąd Okręgowy uchylił w stosunku do niego tymczasowe aresztowanie) i drugi, który trwał rok, sześć miesięcy i szesnaście dni (od 2 grudnia 1995 r., daty jego zatrzymania w konsekwencji postanowienia Sądu Apelacyjnego uchylającego postanowienie Sądu Okręgowego o uchyleniu tymczasowego aresztowania w stosunku do skarżącego, do 18 czerwca 1997 r., daty skazania w pierwszej instancji). Ogólna długość tymczasowego aresztowania skarżącego wyniosła trzy lata, dwa miesiące i osiem dni.

B. Rozsądna długość trwania tymczasowego aresztowania

1. Stanowiska stron

48. Rząd twierdził, że zarzut ten jest oczywiście nieuzasadniony. Utrzymywał, że tymczasowe aresztowanie było usprawiedliwione wystarczającymi i odpowiednimi przyczynami. Podnosił, że uwzględniając stopień niebezpieczeństwa czynów (usiłowanie napadu na dobra i życie osoby trzeciej) dokonanych przez skarżącego wspólnie z innymi osobami oraz *modus operandi* skarżącego, który użył broni palnej oraz granatu, można było w

uzasadniony sposób zakładać, że uchylenie stosowania tymczasowego aresztowania skarżącego stanowiłoby poważne zagrożenie dla porządku publicznego i mogłoby przeszkodzić w prawidłowym prowadzeniu postępowania. Rząd stwierdził, że władze odpowiedzialne za prowadzenie śledztwa dołożyły wyjątkowej staranności w prowadzeniu sprawy.

49. Rząd przypomniał, że zarzuty oskarżenia były wielokrotnie zmieniane, a w celu przyspieszenia postępowania sprawa skarżącego została wyłączona do odrębnego postępowania.

50. Skarżący odrzucił argumenty Rządu.

2. Ocena Trybunału

(i) Zasady wynikające z orzecznictwa Trybunału

51. Do krajowych władz sądowniczych należy w pierwszym rzędzie zapewnienie, aby tymczasowe aresztowanie oskarżonego nie przekroczyło rozsądnego czasu. W tym celu muszą one zbadać wszystkie okoliczności przemawiające „za” i „przeciw” istnieniu szczególnych względów interesu publicznego usprawiedliwiających, z uwzględnieniem zasady domniemania niewinności, wyjątki od zasady poszanowania wolności osobistej. Względy te muszą być uwidocznione w decyzjach sądów oddalających wnioski o uchylenie tymczasowego aresztowania. Problem, czy doszło do naruszenia artykułu 5 § 3 Konwencji, Trybunał rozstrzyga głównie na podstawie argumentów zawartych w decyzjach sądów oraz faktów przedstawionych przez skarżącego w odwołaniach od decyzji dotyczących przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania.

52. Istnienie uzasadnionego podejrzenia, że tymczasowo aresztowany dopuścił się przestępstwa – nie podważone w niniejszym przypadku – jest warunkiem *sine qua non* legalnego utrzymywania aresztowania, ale po pewnym czasie już nie wystarcza; Trybunał musi więc ustalić, czy inne podstawy, na które powoływały się władze sądowe, nadal uzasadniają pozbawienie wolności. Jeżeli względy te są „odpowiednie” i „wystarczające”, Trybunał musi także upewnić się, czy właściwe władze krajowe wykazały „należyta staranność” w prowadzeniu sprawy (porównaj wyrok *Letellier przeciwko. Francji*, z 26 czerwca 1991 r., Seria A nr 207, s. 18, § 35).

(ii) Zastosowanie zasad do okoliczności omawianej sprawy

53. Trybunał zauważa, że w niniejszym przypadku władze sądowe opierały się początkowo na przesłankach pozwalających podejrzewać, że skarżący nielegalnie posiadał granaty. Uzasadniały one przedłużenie tymczasowego aresztowania sprzecznościami w zeznaniach świadków. Następnie, władze wskazywały na konieczność uzyskania opinii laboratorium kryminologicznego, a

później oparły przedłużenie stosowania tymczasowego aresztowania o fakt przedstawienia skarżącemu nowych zarzutów. Sądy regularnie powoływały się na te dwie przyczyny, odrzucając liczne zażalenia na postanowienia o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania.

54. Trybunał uznaje, że te względy mogły początkowo uzasadniać stosowanie tymczasowego aresztowania. Jednakże z upływem czasu stały się one niewątpliwie niewystarczające i jedynie wyjątkowe przyczyny mogłyby przekonać Trybunał, że długość pozbawienia wolności (trzy lata, dwa miesiące i osiem dni) była uzasadniona w rozumieniu artykułu 5 § 3. Trybunał przypomina, że także władze krajowe miały wątpliwości co do konieczności dalszego stosowania tymczasowego aresztowania skarżącego. W konsekwencji, 9 listopada 1995 r. sąd wojewódzki uchylił tymczasowe aresztowanie na podstawie tego, że skarżący spędził już w areszcie znaczący okres, a proces jeszcze się nie rozpoczął. Postanowienie to zostało zmienione 30 listopada 1995 r. w wyniku zażalenia złożonego przez prokuratora (paragraf 25 powyżej).

55. Trybunał nie uważa więc, by w niniejszym przypadku stosowanie tymczasowego aresztowania miało odpowiednie przyczyny. W dalszej konieczności sądy krajowe, przedłużając stosowanie tymczasowego aresztowania, powoływały się na zawiłość sprawy, konieczność zapewnienia prawidłowego toku postępowania oraz fakt, że oskarżonemu zarzucono czyn, którego stopień społecznego niebezpieczeństwa był znaczny. Zdaniem Trybunału nie przywołały one jednak żadnej okoliczności, która uzasadniałaby utrzymanie tymczasowego aresztowania. To samo podkreślił też Sąd Najwyższy w momencie rozstrzygnięcia o ostatecznym przedłużeniu tymczasowego aresztowania zainteresowanego, wskazując na brak należytej staranności władz sądowniczych (paragraf 30 powyżej).

56. Trybunał stwierdza więc, że przyczyny przywoływane przez sądy w trakcie podejmowania decyzji nie były wystarczające dla uzasadnienia stosowania tymczasowego aresztowania skarżącego w rozpatrywanym okresie.

57. Doszło więc do naruszenia artykułu 5 § 3 Konwencji.

II. DOMNIEMANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 5 § 4 KONWENCJI

58. Skarżący uważał, że został pozbawiony prawa dostępu do sądu rozstrzygającego o przedłużeniu tymczasowego aresztowania. Przytoczył artykuł 5 § 4:

„Każdy, kto został pozbawiony wolności przez zatrzymanie lub aresztowanie, ma prawo do odwołania się do sądu w celu ustalenia bezzwłocznie przez sąd legalności pozbawienia wolności i zarządzenia zwolnienia, jeżeli pozbawienie wolności jest niezgodne z prawem.”

59. Rząd utrzymywał, że sytuacja, iż skarżący nie został dopuszczony do udziału w posiedzeniu sądu rozstrzygającego o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania, była zgodna z ówczesnie obowiązującym prawem.

60. Trybunał przypomina, iż na podstawie art. 5 ust. 4 Konwencji osoba zatrzymana lub aresztowana ma prawo wszcząć postępowanie przed sądem, w celu zbadania przez ten sąd istnienia formalnych i materialnych przesłanek, których spełnienie przesądza o „zgodności z prawem” takiego pozbawienia wolności, w rozumieniu art. 5 ust. 1 Konwencji (porównaj wyrok *Brogan i inni przeciwko Wielkiej Brytanii* z 29 listopada 1988, Seria A nr 145-B, s. 34-35, § 65). Chociaż nie zawsze jest wymagane, aby w postępowaniu przewidzianym przez art. 5 § 4 Konwencji stosowano takie same gwarancje, jakie są przewidziane na gruncie art. 6 ust. 1 dla postępowań karnych i cywilnych, to jednak postępowanie to musi mieć charakter sądowy i winno zapewniać jednostce gwarancje właściwe dla danego typu pozbawienia wolności. W celu stwierdzenia, czy postępowanie zachowuje „podstawowe gwarancje proceduralne stosowane w sprawach dotyczących pozbawienia wolności” musi być wzięta pod uwagę szczególna natura okoliczności, w ramach których dane postępowanie ma miejsce (porównaj, wśród wielu innych orzeczeń, wyrok *Megyeri przeciwko Niemcom* z 12 maja 1992, Seria A, nr 237-A, s. 11, § 22; *Migoń przeciwko Polsce*, nr 24244/94, wyrok z dnia 25 czerwca 2002 r. ; *Włoch przeciwko Polsce*, wyrok z 19 października 2000 r., CEDH 2000-XI, § 125).

61. W sytuacji pozbawienia wolności, przewidzianego w art. 5 ust. 1 (c), wymagane jest wysłuchanie podejrzanego (porównaj wyrok *Kampanis przeciwko Grecji* z 13 lipca 1995, Seria A nr 318-B, s. 45, § 47). Zwłaszcza należy zapewnić „równość broni” stronom (prokuratora i tymczasowo aresztowanego) w postępowaniu w kwestii zażalenia na postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania (*Nikolova przeciwko Bułgarii* [G.C], nr 31195/96, § 58, CEDH 1999-II, *Włoch przeciwko Polsce* cytowany powyżej, § 126).

62. Umożliwienie skutecznego kwestionowania twierdzeń lub poglądów, które oskarżenie opiera na dokumentach znajdujących się w aktach sprawy, w niektórych przypadkach może wymagać tego, żeby obronie został zagwarantowany dostęp do tych dokumentów (porównaj wyrok z 30 marca 1989, *Lamy przeciwko Belgii*, Seria A nr 151, ss. 16-17 § 29).

63. Trybunał zauważa, że prawo obowiązujące w momencie, kiedy zaszły zdarzenia, będące przedmiotem niniejszej skargi, nie przewidywało uczestniczenia ani tymczasowo aresztowanego, ani jego obrońcy w jakichkolwiek posiedzeniach dotyczących zastosowania tymczasowego aresztowania, przedłużenia jego stosowania czy wniosku o uchylenie tymczasowego aresztowania, podczas gdy prokurator był na tych posiedzeniach obecny.

64. Trybunał nie może nie uwzględnić faktu, że prokurator reprezentuje w procesie karnym wyłącznie interesy społeczeństwa. W odniesieniu do rozstrzygnięć będących przedmiotem sporu, jego rola polegała na popieraniu przed sądem wniosków o utrzymanie stosowania tymczasowego aresztowania lub

przedłużenia jego stosowania; w niniejszej sprawie zawsze wypowiadał się za przedłużeniem.

65. W omawianym przypadku Trybunał zauważa, że Rząd nie sprecyzował, które posiedzenia, na których rozpatrywane były wnioski o przedłużenie stosowania lub uchylenie tymczasowego aresztowania w stosunku do skarżącego, odbyły się w obecności prokuratora, a przy nieobecności zainteresowanego lub jego obrońcy. Rząd nie zaprzeczył też twierdzeniom skarżącego, że jego obrońcy, mimo iż stawiali się przed sądem w dniu, kiedy rozpatrywał on wnioski o przedłużenie stosowania tymczasowego aresztowania lub o jego uchylenie, nie byli upoważniani do uczestniczenia w posiedzeniach. Rząd polski poprzestaje na twierdzeniu, że taka była generalna praktyka w okresie, kiedy doszło do omawianych zdarzeń.

66. W oparciu o te rozważania i wcześniejsze orzecznictwo (porównaj wyroki *Migoń przeciwko Polsce* oraz *Włoch* cytowane powyżej) Trybunał uważa, że zasada równości stron wymagałaby przyznania skarżącemu możliwości uczestniczenia na podobnych prawach jak prokurator w posiedzeniach sądu, w celu przeciwstawiania się jego wnioskom.

67. Z braku zapewnienia zainteresowanemu możliwości uczestniczenia w posiedzeniach, których przedmiotem było utrzymanie lub uchylenie tymczasowego aresztowania, polski system prawny obowiązujący w tamtym okresie i znajdujący zastosowanie w niniejszej sprawie nie spełniał wymogów artykułu 5 § 4.

68. W zakresie powyższego postępowania doszło więc do naruszenia artykułu 5 § 4.

III. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

69. Zgodnie z artykułem 41 Konwencji:

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie.”

A. Szkoda

70. Skarżący domagał się 50.000 EUR z tytułu szkód materialnych oraz 60.000 EUR za szkodę niematerialną.

71. Zdaniem Rządu kwoty te były wygórowane. Rząd zwrócił się do Trybunału o orzeczenie, że samo stwierdzenie przez Trybunał naruszenia stanowi wystarczające zadośćuczynienie. W innym razie, Rząd wniósł o przyznanie zadośćuczynienia przy uwzględnieniu orzeczeń wydanych w podobnych sprawach, biorąc pod uwagę krajową sytuację ekonomiczną.

72. W odniesieniu do wniosku o przyznanie rekompensaty za szkody wynikłe z naruszenia artykułu 5 §§ 3 i 4 Konwencji, Trybunał przypomina, że w podobnych sprawach, w których stwierdzono naruszenie, przyznał niewielkie kwoty

z tytułu szkód niematerialnych (porównaj wyroki *Van Droogenbroeck przeciwko Belgii* z 25 kwietnia 1983 r., artykuł 50, Seria A nr 63, s. 7, § 13 oraz *De Jong, Baljet et Van den Brink przeciwko Niderlandom*, z 22 maja 1984 r., Seria A nr 77, s. 29, § 65). Jednakże w nowszych sprawach odmówił przyznania zadośćuczynienia z tego tytułu (porównaj wyroki *Pauwels przeciwko Belgii* z 26 maja 1988 r., Seria A nr 135, s. 20, § 46, *Brogan i inni przeciwko Wielkiej Brytanii*, z 30 maja 1989 r. (artykuł 50), Seria A nr 152-B, ss. 44-45, § 9, *Huber przeciwko Szwajcarii*, z 23 października 1990 r., Seria A nr 188, s. 19, § 46, *Toth przeciwko Austrii*

z 12 grudnia 1991 r., Seria A nr 224, s. 24, § 91, *Kampanis*, cytowany powyżej, s. 49, § 66, *Hood przeciwko Wielkiej Brytanii* [WI], nr 27267/95, §§ 84-87, CEDH 1999-I, *Nikolova* cytowany powyżej, § 76 oraz *Niedbala przeciwko Polsce*, nr 27915/95, § 89, z 4 lipca 2000 r.). W niektórych z nich Trybunał stwierdzał, iż godziwe zadośćuczynienie przyznać można jedynie w odniesieniu do szkody wpływającej z pozbawienia wolności, której skarżący nie poniósłby, gdyby korzystał z gwarancji proceduralnych zapewnionych przez art. 5 Konwencji, po czym Trybunał orzekał, stosownie do okoliczności, iż stwierdzenie naruszenia stanowi wystarczające i słuszne zadośćuczynienie w odniesieniu do jakiegokolwiek poniesionej szkody niematerialnej.

73. W niniejszym przypadku Trybunał nie jest w stanie ocenić, czy skarżący zostałby tymczasowo aresztowany, jeżeli zachowane byłyby gwarancje proceduralne z artykułu 5 §§ 3 i 4 Konwencji. W rezultacie Trybunał uważa, iż stwierdzenie naruszenia tego postanowienia Konwencji jest wystarczającym zadośćuczynieniem za straty moralne wynikające z tego naruszenia.

74. W odniesieniu do roszczenia skarżącego co do odszkodowania za szkodę materialną, Trybunał zauważa, że brak jest związku przyczynowego pomiędzy faktami dającymi podstawę do stwierdzenia naruszenia Konwencji a domniemaną szkodą materialną, za którą rekompensaty domaga się skarżący. Trybunał oddala zatem to roszczenie.

B. Koszty i wydatki

75. Skarżący bez przedłożenia odpowiednich pokwitowań domagał się zwrotu kosztów i wydatków poniesionych w postępowaniu krajowym, które osiągnęły 30.000 EUR.

76. Rząd zwrócił się do Trybunału o przyznanie żądanego zwrotu kosztów i wydatków jedynie, gdy były one rzeczywiście poniesione i konieczne oraz rozsądne co do kwoty. Rząd powoływał się w tym względzie na wyrok

Zimmerman

i Steiner przeciwko Szwajcarii z 13 lipca 1983 r., Seria A nr 66, s. 14, § 36.

77. Zgodnie z orzecnictwem Trybunału zwrot kosztów i wydatków poniesionych przez skarżącego może być przyznany jedynie wtedy, gdy były one rzeczywiście poniesione i konieczne oraz rozsądne co do kwoty. Trybunał odnotowuje jednakże w tym względzie, że skarżący nie dowiódł w należyty sposób, że wydatki, których zwrotu domaga się, zostały poniesione w postępowaniu krajowym. Należy więc odrzucić jego wniosek (porównaj *mutatis mutandis*, wyrok *Belziuk przeciwko Polsce*, z 25 marca 1998 r., *Recueil* 1998-II, s. 573, § 49).

78. Trybunał stwierdza, że skarżący nie przedstawił roszczeń dotyczących zwrotu kosztów i wydatków poniesionych z tytułu postępowania przed organami Konwencji.

Z TYCH PRZYCZYŃ TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. *Uznaje*, że doszło do naruszenia artykułu 5 § 3 Konwencji;
2. *Uznaje*, że doszło do naruszenia artykułu 5 § 4 Konwencji;
3. *Uznaje*, że stwierdzenie naruszenia stanowi wystarczające zadośćuczynienie za doznaną szkodę niematerialną;
4. *Oddala* żądanie skarżącego dotyczące przyznania zadośćuczynienia.

Sporządzono w języku francuskim oraz notyfikowano na piśmie 22 czerwca 2004 r. na zasadach artykułu 77 §§ 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

T. L. EARLY
Zastępca Kanclerza Sekcji

J.-P. COSTA
Przewodniczący